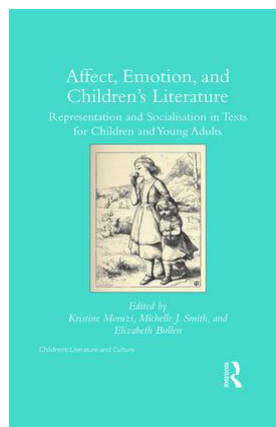

KRISTINE MORUZI, MICHELLE
J. SMITH & ELIZABETH BULLEN
(RED.)

AFFECT, EMOTION, AND CHILDREN'S LITERATURE

Representation and Socialisation in Texts for Children and Young Adults

New York: Routledge, 2018 (215 s.)

Den så kallade "affektiva vändning" som präglat humanvetenskaperna de senaste decennierna har först på senare år fått sitt genomslag i barnlitteraturforskningen. Enskilda insatser har förstas gjorts. Olika forskare har till exempel studerat hur känslor av skam, lust eller ilska tar sig uttryck i texter riktade till barn. Antologin *Affect, Emotion, and Children's Literature. Representation and Socialisation in Texts for Children and Young Adults* (2018) är ett välkommet bidrag till denna forskning, då den tar ett samlat grepp om aktuella tendenser på fältet. Volymen ger en god introduktion till forskningsområdet, och redaktörerna Kristine Moruzi, Michelle J. Smith och Elizabeth Bullen har lagt ribban högt vad gäller artiklarnas framställning och tillgänglighet. Antologin är nämligen mycket läsbar och kommer kunna användas inte bara av initierade forskare utan även av studenter och uppsatsskribenter.

Volymen är även genomtänkt vad gäller artiklarnas bredd och djup. Den ger exempel på emotionsforskning med stor variation – dels i fråga om forskningsfrågorna som ställs, dels med tanke på vilka texttyper som behandlas. Antologin rymmer undersökningar av såväl bilderböcker och romaner som rådgivningslitteratur och film. Texterna som analyseras är dessutom från flera olika historiska kontexter och genrer, och de riktar sig till olika läsargrupper.

Volymen är indelad i fyra delar med olika ingångar till fältet. I den första delen ligger fokus på äldre litteraturhistoriskt material. Artiklarna i den andra delen utgår från forskningen om "theory of

mind". I den tredje delen undersöks känslors förbindelser med platser, och artiklarna i den fjärde delen behandlar identitet och tillhörighet. Samtliga artiklar är välskrivna, presenterar intressant material och aktualiserar emotions- och affektforskning på ett genomtänkt sätt. Jag vill dock i det följande framhålla några artiklar som särskilt läsvärda, för att sedan gå över i en mer kritisk diskussion.

I "Charity, Affect, and Waif Novels" undersöker Kristine Moruzi hur så kallade "waif novels" (ungefär romaner om fattiga barn som blir frälsta) arbetar med affekter för att väcka läsarens medkänsla med utsatta barn. Hon visar i en elegant analys hur romanerna spelar på läsarens känslor för att väcka dennes sociala engagemang, samtidigt som de på ett intrikat sätt motarbetar att detta engagemang omsätts i praktisk handling.

En annan högtintressant artikel är Adrienne E. Gavins "'Feeling is believing'. Anna Sewell's *Black Beauty* and the Power of Emotion". Hon undersöker sentimentala texter och lyfter fram hur de genom sitt sätt att berätta framkallar känslor hos läsaren. Genom en uppmärksam läsning av Anna Sewell's *Black Beauty* (1877) noterar hon att huvudpersonens sätt att underkommunicera sin smärta skapar ett utrymme för läsaren att känna denna smärta. Denna artikel är ett fint exempel på hur narratologisk analys och emotionsforskning kan gå hand i hand.

Doris Wolf diskuterar i sin både politiskt och kunskapsteoretiskt intressanta artikel "Changing Minds and Hearts. Felt Theory and the Carceral Child in Indigenous Canadian Residential School Picture Books" bilderbäckers förmåga att genom gestaltning förmedla en sorts "erfaren kunskap" eller "känd teori" (felt theory) i fråga om förtryck och trauma. Hon undersöker skildringar av de erfarenheter som barn tillhörande den kanadensiska ursprungsbefolkningen haft av att skiljas från sina familjer och placeras på så kallade "residential schools". Wolf noterar att samtida bilderböcker visserligen fokuserar mer på den enskildes trauma och mindre på den kollektiva erfarenheten, men menar att dessa bilderböcker ändå bidrar till att utveckla "felt theory". Wolf visar att denna emotionellt grundade historiska förståelse kan vara viktig i försoningsprocesser.

Till sist vill jag också nämna det teoretiskt drivna bidraget "At the Risk of 'Feeling Brown' in Gay YA. Machismo, Mariposas, and the Drag of Identity" av Jon M. Wargo vilket tydligast aktualiserar den gren av affektforskningen som bottnar i queera, feministiska och postkoloniala perspektiv. Wargo undersöker queerhet och etnicitet som känslustrukturer i litteratur för ungdomar och unga vuxna. Han diskuterar, med hjälp av bland annat José Muñoz begrepp "feeling brown", hur queera latinamerikanska subjekt skrivs fram genom

både samverkande och konfliktfyllda emotioner. Wargo problematiserar dominerande normer om hur sexuella frigörelseprocesser "bör" gå till och visar hur konstruktionen av det ideala queera subjektet riskerar att osynliggöra ungdomarnas etniska bakgrund.

Antologins mångfald av ingångar vittnar alltså om forskningsfältets teoretiska spännvidd och visar hur de olika teoretiska perspektiven kan på en gång tillämpas på och aktualisera vitt skilda sammanhang. Gemensamt för de olika sammanhangen och texterna som undersöks är dock att de är skrivna för barn och unga. Redaktörerna förklarar i inledningen varför det är särskilt intressant att studera hur affekter fungerar i litteratur riktad till just barn. De menar att denna läsarkategori utmärks av att vara i social tillblivelse och under påverkan, och att det just därför är angeläget att studera vilken roll affekter och emotioner spelar i denna process. Barn förväntas under sin uppväxt lära sig att både förstå andras känslor och reglera sina egna, och här menar redaktörerna att barnlitteraturen kan spela en viktig roll. Litteraturen kan aktivera vissa affekter och stänga av andra, den kan utmana läsarnas kognitiva förförståelse eller bekräfta den. Antologin har alltså ett genomgående läsarorienterat perspektiv, även om de olika bidragen också lyfter fram textens avgörande betydelse för läsarens emotionella respons.

Redaktörerna har valt att förutom den emotionella och affektiva vändningen också förhålla sig till den så kallade "kognitiva vändningen", på barnlitteraturens område företrädd av bland andra John Stephens och David Kidd. Inom den kognitiva läsforskningen intresserar man sig för hur läsaren kan utveckla "theory of mind" (förmågan att sätta sig in i hur andra tänker och upplever saker) samt empati (förmågan att även känna med andra) i mötet med fiktiva gestalter. Denna inriktning befinner sig dock, enligt min mening, långt ifrån den affektteoretiska strömning som växt fram i samspelet med queerteori och postkoloniala studier – företrädd av bland andra Sara Ahmed, José Muñoz och Eve Kosofsky Sedgwick. Denna obalans och friktion – och potentiellt teoretiska och ideologiska konflikt – väcker frågor som tyvärr inte problematiseras vare sig i inledningen eller i antologin som helhet. Där nämns de båda vändningarna som olika aspekter av ett större skifte.

Jag har alltså en del invändningar mot antologins historieskrivning och introduktion till fältet. Forskningsinriktningar som egentligen har sin utgångspunkt i diametralt olika intresseområden beskrivs som närmast kompatibla. Antologin har därtill en slagsida mot den ena av dessa forskningsinriktningar, nämligen kognitionsforskningen och dess intresse för individers förmåga att utveckla "theory of mind" och empati. De queerteoretiska, feministiska och

postkoloniala dimensionerna av affektteorin – som intresserar sig för hur känslor görs socialt och samhälleligt – får olyckligtvis mer undanskymda roller i antologin som helhet.

Min andra invändning handlar om den barnsyn som kommer till uttryck i flera av artiklarna. Trots att redaktörerna tycks vilja undvika generaliserande påståenden om hur barn och barnläsare i allmänhet fungerar förekommer det i flera av artiklarna okritiska påståenden om hur barns kognitiva och emotionella utveckling och respons fungerar generell. Detta märks tydligast i de artiklar som diskuterar karaktärers och barnläsares utveckling av "theory of mind" och empati, där en gemensam utgångspunkt verkar vara att barn har en mindre utvecklad förmåga att praktisera "theory of mind" och känna empati än vuxna har. De beskrivs som självcentrerade, oförmögna att leva sig in i andras perspektiv och förstå vad som är rätt och fel.

Denna definitiva syn på barn som "becomings" i stället för "beings" hade kunnat problematiseras. Här skulle maktkritiska perspektiv från queerteoretiskt eller postkolonialt affektteoretiskt håll kunnat utgöra viktiga motröster, då de undersöker hur känslor formar subjektivitet på ett relationellt och åldersöverskridande sätt. Man skulle ur ett sådant relationellt perspektiv kunna ifrågasätta om vuxna verkligen har en mer välutvecklad empatisk kompass än barn, och huruvida barn inte kan känna med andra på ett icke självcentrerat sätt. I grunden handlar (den icke artikulerade) konflikten om att olika inriktningar inom emotionsforskningen har olika syn på subjektet. Där queerteoretiska tänkare utgår från ett relationellt och sårbart subjektblivande tycks kognitionsinriktade forskare utgå från ett mer individcentrerat perspektiv där den enskilde responderar på olika typer av yttre stimuli.

Avslutningsvis tycks antologins vällovliga önskan att kritiskt granska hur texter förbereder för olika typer av empatiskt engagemang ha lett till en något statisk syn på läsande barn och deras förmåga att sätta sig in i andras perspektiv och utveckla empati. Det resulterar i att flera av artiklarna dras med en moraliserande tendens där olika skönlitterära texter kategoriseras som problematiska eller moraliskt tveksamma ur socialiseringssynpunkt. Detta får mig att fundera på om antologin inte riskerar att väl hårt knyta barnlitteraturen till ett förlegat didaktiskt uppdrag, om än med moderna förtecken.

*Maria Jönsson
Docent i litteraturvetenskap
Umeå universitet*